

Säkerhetskultur

Kort introduktion
Teori, metoder och verktyg

Innehåll:

1. Sambandet mellan människa, teknik och organisation
2. Introduktion till begreppet säkerhetskultur
3. Grundläggande förutsättningar för en god säkerhetskultur
4. Exempel på arbetssätt och metoder för att mäta och utveckla säkerhetskulturen
5. Arbetsmiljöverkets mätverktyg
6. Exempel på diskussionsfrågor

1. Sambandet mellan människa, teknik och organisation

En olycka beror mycket sällan på en enskild faktor

De flesta olyckor inträffar p.g.a. brister i samspelet mellan människliga, teknologiska och organisatoriska faktorer

Systemsäkerhetsperspektiv

Mänskliga faktorn

Fel på utrustning
20%

Fel på grund av
individen
30%

Aktiva fel och latenta förhållanden

Aktiva fel

- Aktiva felhandlingar är sista länken i en kedja av bristfällig design, bristfälligt underhåll, brister i organisation etc. som beror på ”felaktiga” beslut på olika nivåer i systemet.

Latenta förhållanden byggs ofta in i systemet efter beslut på högre nivåer

- Dåliga människa - tekniksystem
- Brist på kommunikation
- Hög arbetsbelastning
- Ekonomisk press
- Brister i organisationens utformning

2. Säkerhetskultur

Kultur

”The way we do things around here”

(Deal & Kennedy, *Corporate Culture*, 1982, Cooper, 1999)

”Organisationskultur är den uppsättning gemensamma normer, värderingar och verklighetsuppfattningar som utvecklas i en organisation när medlemmarna samverkar med varandra och omvärlden”

(Bang, *Organisationskultur*, 1999)

Säkerhetskultur

”Säkerhetskultur är de delade attityder, värderingar, föreställningar och handlingsmönster hos individer i en organisation som uppmärksammar vikten av hälsa och säkerhet samt behovet av ändamålsenlig kontroll.”

(Booth, 1996)

”Säkerhetskultur är de samlade karaktärsdrag och attityder hos organisationer och individer som slår fast som en dominerande prioritet att säkerhetsfrågor får den uppmärksamhet som krävs”

IAEA, INSAG-4

Säkerhetskulturen som ett isberg

Beteenden

Traditioner

Vanor

Teknik

Organisationsstruktur

Policys och Procedurer

Mål

Övertygelser

Uppfattningar

Attityder

Känslor

Värderingar

Normer

Synligt
(över vattenytan)

- Explicit inlärt
- Medvetet
- Lätt att förändra

Ej synligt
(under vattenytan)

- Implicit inlärt
- Omedvetet
- Svårt att förändra

Kulturens olika nivåer

Synliga tecken och företeelser

- Högsta ledningens engagemang för säkerhet
- Dokumenterad säkerhetspolicy och adekvata rutiner/instruktioner
- Ordning och reda
- Det finns skyddsutrustning tillgänglig
- Rapporteringssystem

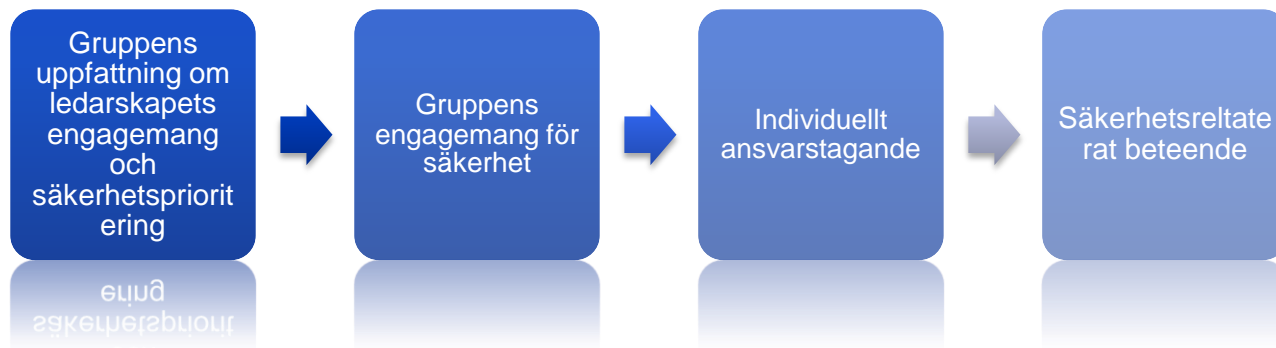
Viktiga värden som uttrycks av t ex ledningen

- Säkerhet har hög prioritet
- Icke-skuldbeläggande klimat
- Lärande organisation

Grundläggande värderingar

- Det är inte ok att människor ska behöva skadas eller omkomma i sitt arbete
- Fel ger möjligheter till att lära sig

Sociala processers betydelse för risktagande

Gruppen/organisationen

Individen

“Att bryta mot gruppnormer “kostar” mer än att bryta mot formella regler”

3. Säkerhetskultur... grundläggande förutsättningar

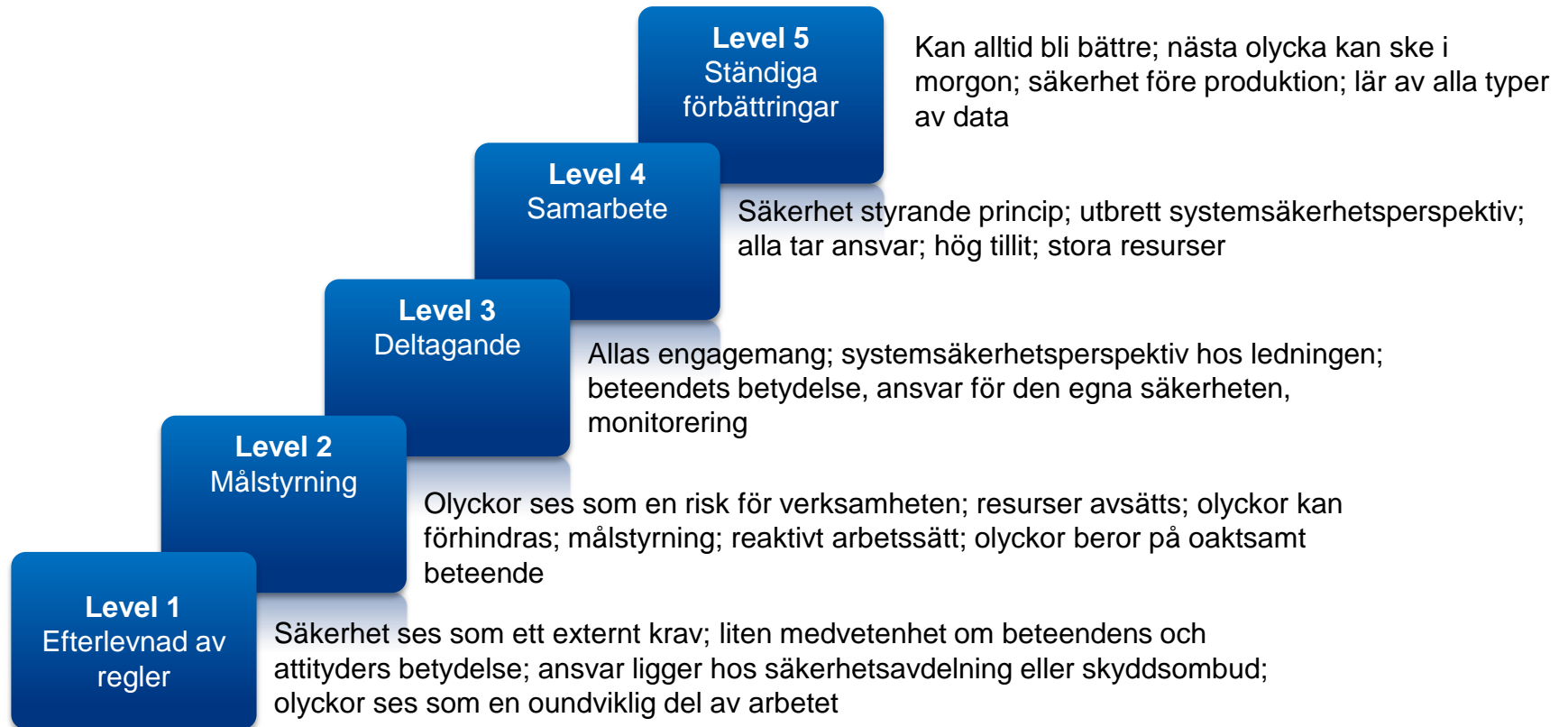
- Ledningens engagemang
- Säkerhet är en viktig och erkänd värdering
- Säkerhet prioriteras högt av såväl chefer som anställda
- Tydligt ansvar för säkerhet
- Alla är involverade och engagerade i, och känner ett gemensamt ansvar för, säkerheten
- Öppen kommunikationen som gör att man vågar rapportera och lära av misstag
- Man söker orsaker till tillbud och olyckor brett i organisationen och inte bara i individens beteende
- Adekvat säkerhetsstyrning (rutiner, instruktioner etc.)

Säkerhetskulturmodeller

En enkel säkerhetskulturmodell

Safety Culture Maturity Model (SCMM)

Stadium 1 – Efterlevnad av regler

- Organisationen ser säkerhet som ett externt krav, och inte som något som hjälper organisationen att lyckas
- Det finns liten medvetenhet om beteendens och attityders betydelse för säkerhetsarbete
- Ansvar för säkerhet ligger hos säkerhetsavdelning eller skyddsombud
- Olyckor ses som en oundviklig del av arbetet
- Säkerhet ses till stor del som en teknisk fråga
- Blott uppfyllelse av regler anses tillräckligt

Stadium 2 – Målstyrning

- Säkerhet kopplas till verksamheten. Olyckor ses som en risk för verksamheten
- Ledningen avsätter tid och resurser för säkerhetsarbete
- Olyckor kan förhindras
- Säkerhetsarbete behandlas i termer av mål
- Ledningen arbetar reaktivt
- Olyckor beror i första hand på oaktsamt beteende

Stadium 3 – Deltagande

- Ledningen inser att medarbetarnas inblandning och engagemang i säkerhet och säkerhetsfrågor är viktig om man vill öka säkerheten
- Ledningen förstår att olyckor och tillbud beror på flera faktorer och bakomliggande orsaker i organisationen och ledningens beslut
- Ökad medvetenhet om beteendens betydelse
- De flesta medarbetarna är villiga att delta i arbete för att åstadkomma bättre säkerhet
- De flesta accepterar ansvaret för sin egen säkerhet.
- Man monitorerar olika säkerhetsindikatorer och använder data.

Stadium 4 – Samarbete

- Alla anställda är övertygade om att säkerhet är viktig både för verksamheten och från ett moraliskt perspektiv
- Det finns en utbredd uppfattning om att olyckor beror på flera faktorer och orsaker
- Alla tar ansvar för säkerheten
- Tilliten är hög och problem kan diskuteras öppet
- Man lägger stora resurser på att förhindra att olyckor ska inträffa

Stadium 5 – Ständiga förbättringar

- Har haft en lång period utan olyckor eller incidenter, men är övertygad om att man hela tiden kan bli bättre
- Trots goda resultat inser man att nästa olycka kan ske i morgon
- Man prioriterar inte produktion före säkerhet
- Man arbetar med ständiga förbättringar och lär av alla typer av data som samlas in

4. Exempel på arbetssätt och metoder för att mäta och utveckla säkerhetskulturen

Hur kan man kartlägga säkerhetskultur?

- Oberoende utvärderingar
- Självutvärderingar

- Enkäter
- Intervjuer
- Följa olika "fall" i organisationen, t.ex. en rapporterad avvikelse, hur resultatet från en riskanalys har använts
- Observationer, besök i verksamheten
- Granskning av dokumentation
- Statistik, data, göra nya analyser

5. Arbetsmiljöverkets mätverktyg

Enkätverktyg Säkerhetskultur

Hur bedömer ni säkerheten på er arbetsplats?

Enkätverktyg

Säkerhetskultur

VÄLKOMMEN

Välkommen till detta enkätverktyg om säkerhetskultur. Ett verktyg som hjälper verksamheter att skapa en överblick av arbetet med säkerhetskultur, och ringa in var åtgärder behövs.

Här kan du testa enkäten på egen hand och skapa en enkät för en grupp. Detta bör göras av arbetsgivare och skyddsombud i samarbete.

Du besvarar enkäten genom att ta ställning till flera påståenden uppdelade på områden. Resultatet redovisas i sammanställningar för de olika områdena. I verktyget finns också förslag på hur verksamheten kan förbättra sig inom de områden som fått lägst poäng i enkäten.

Enkätens syfte är att vara ett internt stödverktyg. Alla svar är anonyma.

Testa enkäten på egen hand ▶

eller

Skapa och skicka ut en enkät ▶

Enkätverktyg

Säkerhetskultur

MEDARBETARNAS UPPLÄRNING OCH KOMMUNIKATION

	Starkt stämmer överens	Stämmer delvis överens	Stämmer inte överens	Starkt stämmer inte
Vi som arbetar här försöker hitta en lösning om någon påpekar ett säkerhetsproblem	☐	☐	☒	☐
Vi som arbetar här har stort förtroende för varandras förmåga att säkerställa säkerheten	☐	☒	☐	☐
Vi som arbetar här lär av våra erfarenheter för att förebygga olyckor	☐	☐	☒	☐
Vi som arbetar här tar varandras synpunkter och förslag rörande säkerhet på allvar	☐	☒	☐	☐
Vi som arbetar här talar ofta om säkerhet	☐	☒	☐	☐
Vi som arbetar här kan tala fritt och öppet om säkerhet	☐	☐	☒	☐

◀ Tillbaka

Nästa ▶

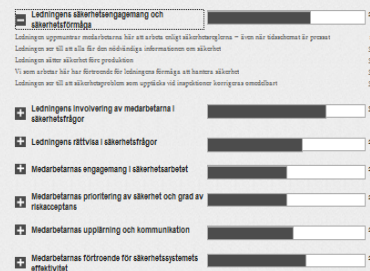
Enkätverktyg

Säkerhetskultur

SAMMANSTÄLLNING

Här är en sammanställning av alla dina svar, visat kronologiskt per område.

2,4
5,0

◀ Tillbaka

Leidningens involvering av medarbetarna i säkerhetsfrågor

VERKSAMHETSGRUPP: _____ DATUM: _____

1. Kort beskrivning av området

Det viktigaste dokumentet i säkerhetskulturer är tillförlitliga anordningar och rutiner för att hantera säkerhetsproblem. Detta bör skapas genom att lyssna in medarbetarnas åsikter som ett viktigt stöd. Utvärderingarna ska vara förberedda för medarbetarnas egna uppfattningar och åsikter.

Det är viktigt att säkerhetsfrågorna är tydliga och enkla att förstå. För medarbetarnas uppfattningar och åsikter är säkerhetsfrågorna för alla grupper. Förståelse för var och en av medarbetarna är viktigt i de beslut som rör säkerheten och att man lyssnar på deras åsikter.

Om ledningen systematiskt lyssnar på medarbetarna och tar hänsyn till deras åsikter ökar säkerhetsfrågorna, vilket är det som förhindrar många medarbetare och säkerhet som är viktigt för att skapa en god säkerhet i verksamheten.

Ledars är förhållande som genom att utvärdera och prioritera agerande verksamheterna förhindrar för medarbetarna komplexitet och osäkerhet i säkerhetsfrågorna som är viktigt. Detta kan också konstateras genom exempelvis att det är till att de medarbetarna bättre frågor om säkerhet.

2. Närmare påstått i verksamheten gällande "Leidningens involvering av medarbetarna i säkerhetsfrågor"

Den enkla definitionen av kultur i verksamheten är "allt det som finns i alla delarna exempel på vad som är viktigt för verksamheten, enligt påståendet 2.1. Ni kan till exempel se det som regelbundet och det som inte regelbundet. För att kunna förstå om vad som är betydligt mer i verksamheten på kort "Leidningens involvering av medarbetarna i säkerhetsfrågor". Detta är till att kunna förstå om en ledning, så som den som är viktig för att kunna förstå på betydligt mer.

1. Leidningen följer riktlinjer i säkerhetsfrågor och som viktigaste punkter

Närvarande påstod i verksamheten

2. Leidningen ser till att alla medarbetarna har tillräckligt kunskaper i säkerhet

Närvarande påstod i verksamheten

3. Leidningen engagerar medarbetarna här att arbeta enligt säkerhetsreglerna

Närvarande påstod i verksamheten

Enkätverktyg

Säkerhetskultur

LEDNINGENS SÄKERHETSENGAGEMANG OCH SÄKERHETSFÖRMÅGA

	STÄMMER INTE ALLS	STÄMMER GANSKA DÅLIGT	STÄMMER GANSKA VÄL	STÄMMER HELT
Ledningen uppmuntrar medarbetarna här att arbeta enligt säkerhetsreglerna – även när tidsschemat är pressat	☐	☐	☐	☐
Ledningen ser till att alla får den nödvändiga informationen om säkerhet	☐	☐	☐	☐
Ledningen sätter säkerhet före produktion	☐	☐	☐	☐
Vi som arbetar här har förtroende för ledningens förmåga att hantera säkerhet	☐	☐	☐	☐
Ledningen ser till att säkerhetsproblem som upptäcks vid inspektioner korrigeras omedelbart	☐	☐	☐	☐

◀ Tillbaka

Nästa ▶

Verktygets inriktning och innehåll

Mäter säkerhetskulturen inom sju områden

1. Ledningens säkerhetsengagemang och säkerhetsförmåga
2. Ledningens involvering av medarbetarna i säkerhetsfrågor
3. Ledningens rättvisa i säkerhetsfrågor
4. Medarbetarnas engagemang i säkerhetsarbetet
5. Medarbetarnas prioritering av säkerhet och grad av riskacceptans
6. Medarbetarnas upplärning och kommunikation
7. Medarbetarnas förtroende för säkerhetssystemets effektivitet

Arbetsgång

- Enkäten ger organisationen indikationer på starka och svaga områden
- Egenanalys och åtgärder för att förbättra säkerhetskulturen inom svaga områden
 - Fastställa befintlig praxis i verksamheten för svaga områden
 - Beskriva faktiska och potentiella säkerhetskONSEKVENSER inom svaga områden
 - Diskutera möjliga orsaker och utforma åtgärder
- Följa upp åtgärdernas effekt (eftermätning)

Mer information

Mer information, inspiration och dokumentation finns att hämta på Arbetsmiljöverkets temasida om säkerhetskultur:

<http://www.av.se/teman/sakerhetskultur/>

Här finns bland annat enkätverktyget för bedömning av säkerhetsfrågor samt rapporten **”Syna säkerheten på din arbetsplats”** som beskriver bakgrunden och utvecklingen av verktyget.

6. Förslag på diskussionsfrågor

- a) Vilka styrkor respektive svagheter har ditt företag när det gäller säkerhetskulturen?
- b) Vad får det för effekter?

Utgå i diskussionen från några/någon av nedanstående viktiga beståndsdelar i säkerhetskulturen

- Ledningens engagemang och prioriteringar (tex. säkerhet vs. produktion)
- Medarbetarnas kunskap, förståelse och motivation
- Medarbetarnas ansvarstagande och engagemang
- Kommunikation
- Rättvisa och öppenhet
- Lärande
- Hierarkier
- Riskuppfattning